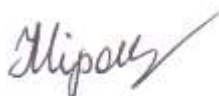

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Мірошниченко Ірина Григорівна

УДК 811.161.2'42:366.636

СТИСЛИЙ ТЕКСТ В УКРАЇНСЬКОМУ МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Спеціальність 10.02.01 – українська мова

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Дніпро – 2020

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Шепель Юрій Олександрович,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
професор кафедри перекладу та лінгвістичної
підготовки іноземців.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Бобух Надія Миколаївна,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
завідувачка кафедри української, іноземних мов
та перекладу;

кандидат філологічних наук, доцент
Невська Юлія Володимирівна,
Харківський національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди,
доцент кафедри англійської фонетики і граматики.

Захист відбудеться 16 вересня 2020 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.05 у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара за адресою: 49010, м. Дніпро, пр. Гагаріна, 72, корпус 1, ауд. 1107.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (49107, м. Дніпро, вул. Казакова, 8) та на офіційному сайті установи (<http://www.dnu.dp.ua/dissertations/K08.051.05>).

Автореферат розіслано 14 серпня 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук, доцент

Т. В. Шевченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сучасна система українських ЗМІ зазнала кардинальних змін наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. через динамічний розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій. Нова політична система в нашій країні та світові процеси глобалізації спричинили всебічну трансформацію їхнього контенту, форм та способів подання інформації. Масмедіа стали основним засобом впливу на свідомість людини та інструментом формування складників світогляду: моральних, культурних, політичних настанов особистості. З огляду на це сьогодні спостерігаємо підвищений інтерес дослідників до особливостей мови та текстотворення в новітньому українському масмедійному дискурсі.

Упродовж останніх десятиліть масмедійний дискурс є предметом активних наукових розвідок А. Белла, Т. Г. Добросклонської, В. І. Карасика, Е. О'Кіфф, Є. О. Кожемякіна, Л. О. Кудрявцевої, Н. І. Лютянської, О. О. Менджерицької, А. В. Полонського, К. С. Серажим, О. І. Чередниченка, Л. В. Цурікової та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних мовознавців.

Вивченням особливостей мови у сфері масмедіа в різний час займалися як вітчизняні (А. М. Григоращ, Г. П. Євсєєва, М. А. Жовтобрюх, А. П. Коваль, Т. Л. Коваль, О. Д. Пономарів, О. О. Селіванова, О. А. Сербенська, С. О. Соколова, О. А. Стишов та ін.), так і зарубіжні лінгвісти (І. В. Анненкова, І. А. Гавриленко, Г. В. Гіссен, Т. Г. Добросклонська, С. І. Сметаніна, Г. Я. Солганик, А. Bell, А. Durant, М. Lambrou та ін.).

Наразі перед ЗМІ через перевантаження інформаційного простору нагально постали складні питання з опрацювання масиву відомостей та їхньої раціональної репрезентації споживачам. Саме тому першочергової актуальності в лінгвістиці набули проблеми стиснення тексту та функційного значення такого явища в тих чи тих медіажанрах. Вивчення законів мовної економії та способів конденсації інформації дало змогу науковцям виокремити коло питань, пов'язаних зі стислим текстом, концептуальним чинником якого є мовна компресія. Важливим науковим доробком у цьому напрямі стали роботи таких дослідників, як Ю. С. Бернадська, Р. А. Будагов, В. О. Бухбіндер, Н. С. Валгіна, М. А. Винокуров, М. В. Глаголев, В. П. Кобков, Л. М. Мурзін, О. І. Панченко, Г. Пауль, Є. Д. Поліванов та ін.

Актуальність проблеми дослідження зумовлена, по-перше, потребою систематичного аналізу зрушень у новітніх процесах масової комунікації загалом та дослідженням дискурсивних стратегій подання інформації зокрема; по-друге, відсутністю комплексного вивчення стислих текстів українського масмедійного дискурсу, що набули помітного поширення через свої прагматичні характеристики. Постала потреба витлумачення стислого масмедійного тексту як суспільно значущої комунікативної одиниці. Це завдання передбачає дослідження його граматичних і стилістичних особливостей, прагматичних засад. Доцільність наукової розвідки аргументовано наявністю лише поодиноких праць учених із зазначеної проблеми, які не охоплюють широкого кола питань, пов'язаних з підходами до створення стислих текстів у ЗМІ, їхнім функціонуванням, засобами, які використовують для досягнення конденсації інформації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дисертаційної роботи відповідає науковій темі кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Антропоцентричний фактор у дослідженнях сучасних германських та слов'янських мов в аспекті перекладознавства» (державний реєстраційний номер №0119U100069). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 9 від 5 березня 2015 року).

Метою дисертаційної роботи є опис та узагальнення лінгвістичних особливостей стислих текстів українського масмедійного дискурсу.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

1) охарактеризувати масмедійний дискурс у сучасній дискурсивній матриці української мови;

2) висвітлити теоретичне підґрунтя наукового дослідження стислих текстів у царині сучасного мовознавства;

3) визначити роль та вияви видів мовної компресії в побудові стислих текстів;

4) описати лінгвальні засоби (словотвірні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, графічні, стилістичні), використовувані в стислих українськомовних медійних текстах задля скорочення структури та конденсації інформації;

5) виявити специфічні властивості стислих текстів українського масмедійного дискурсу: характеристику структури, мультимодальну інтеграцію, навмисне (цілеспрямоване) порушення мовних норм;

6) проаналізувати жанрову репрезентацію стислих медійних текстів відповідно до каналів передавання інформації в масмедіа;

7) вивчити функції стислих текстів у масмедійному дискурсі.

Об'єктом дослідження є стислі тексти українського масмедійного дискурсу різних жанрів.

Предметом дослідження в роботі є лексичні, граматичні, стилістичні та функційні особливості стислих медіатекстів.

Джерельною базою дисертаційної роботи послуговували 2320 українськомовних стислих текстів масмедіа, дібраних протягом 2010-2020 років з різних каналів поширення ЗМІ (друкованої преси, телебачення, інтернетної мережі), а саме:

газет: «Бесплатка» (м. Дніпро), «Блискавка» (м. Львів), «Високий замок» (м. Львів), «Вісті Придніпров'я» (м. Дніпро), «Газета по-українськи» (м. Київ), «Голос України» (м. Київ), «День» (м. Київ), «Днепровская неделя» (м. Дніпро), «Експрес» (м. Львів), «Зоря Область» (м. Дніпро), «Літературна Україна» (м. Київ), «Сільська правда плюс» (м. Львів), «Україна молода» (м. Київ);

часописів: «Кіно-Театр» (м. Київ), «Коментарі» (м. Київ), «Контракти» (м. Київ), «Українська культура» (м. Київ), «Український тиждень» (м. Київ);

інтернет-видань: 7dniv.info, 24tv.ua, antikor.com.ua, bbc.com/Ukrainian, bdzhola.com, day.kyiv.ua, depo.ua, dnipro.depo.ua, dobre.stb.ua, dt.ua, durdom.in.ua, dzidzio.com, gazeta.ua, forbes.net.ua, football24.ua, footballgazeta.com, kherson.life,

korektno.com.ua, life.pravda.com.ua, lisovasotnya.com, lutsk.rayon.in.ua, lviv.comments.ua, mandry.net.ua, mediabusiness.com.ua, news.finance.ua, news.join.ua, newspravda.com, obozrevatel.com, pik.ua, pravda.com.ua, radiosvoboda.org, rbc.ua, racurs.ua, star.korupciya.com, telekritika.ua, tsn.ua, ua.censor.net.ua, ua.comments.ua, uainfo.org, uarp.org, ua.112.ua, ukrainepravo.com, ukr.segodnya.ua, ukrainians.today, ukrinform.ua, ukrmedia.com, ukrsvit.org, umoloda.kiev.ua, unian.ua, unn.com.ua, upn.in.ua, vgholos.com.ua, volianarodu.org.ua, willbeua.com, wz.lviv.ua, zhitomir-online.com, znaj.ua;

соціальних мереж: «Facebook», «Instagram», «LinkedIn», «Pinterest», «Twitter»;

телевізійних каналів: «АТР», «Новий», «Прямий», «Скіфія», «СТБ», «Україна», «1+1», «112Україна», «ICTV», «NTN», «UA: Перший», «ZIK».

Методи дослідження. Специфіка об'єкта й поставлені завдання зумовили використання комплексу методів. Зокрема, на різних етапах послуговувалися *загальнонауковими*, як-от: *емпіричний метод*, а саме прийом *суцільної вибірки* використано для формування фактичного матеріалу дослідження; *компаративний метод* посприяв з'ясуванню специфічних особливостей стислих текстів у масмедійному дискурсі щодо розгорнутих; *методи дедукції та індукції* застосовано під час класифікації мовленнєвих явищ, аналізу результатів та формулювання висновків роботи; *метод кількісних підрахунків* слугував для з'ясування кількісних показників дослідження.

Водночас стратегія дослідження потребувала застосування *лінгвістичних методів* дискурсивного аналізу тексту. *Метод лінгвістичного спостереження й аналізу (дескриптивний)* використано для визначення, добору, вивчення стислих медійних текстів з різних джерел, з'ясування їхніх функційних характеристик; *контекстно-ситуативний аналіз дискурсу* дав змогу схарактеризувати їхні вербальні й невербальні одиниці; *компонентний аналіз* відіграв важливу роль під час дослідження складних та складених лексичних, семантичних утворень у стислих текстах.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що *вперше* здійснено комплексний аналіз й описано стислі тексти українськомовного масмедійного дискурсу, їхні концептуальні текстові характеристики, лінгвальні та функційні особливості; з'ясовано й класифіковано засоби досягнення стислості на різних рівнях мови. Виявлено модифікації структури стислого медійного тексту. Запропоновано ввести до обігу термінологічної сфери медіалінгвістики термін *медіасервісний текст* – медійний текст зі згорненою структурою, створений для організації медійного континууму, зручності його сприймання споживачами інформації, атрактивності подання матеріалу, який виконує номінативно-репрезентативні, акцентуаційні, навігаційні або локаційні функції.

Теоретичне значення дисертації визначає те, що отримані висновки й узагальнення сприятимуть глибшому вивченню проблем дискурсивної парадигми лінгвістичного знання, вирішенню сучасних питань теорії і аналізу тексту та дискурсу, розширенню уявлень наукової спільноти про підходи до стиснення тексту та безпосередньо про стислий текст у масмедіа. Дисертаційна робота поглиблює розуміння новітніх зрушень у структурі та формі тексту,

спричинених використанням інформаційних технологій та медіатизацією суспільства.

Практична цінність дисертаційної роботи. Зібраний та проаналізований фактичний матеріал, спостереження та висновки можуть бути впроваджені в практику вищої школи в курсах стилістики сучасної української мови та інтерпретації тексту, теорії комунікації та когнітивної лінгвістики, а також у викладанні практичного курсу української мови для демонстрації сучасного використання мови. Результати дослідження матимуть практичну цінність під час викладання курсів з основ творчої діяльності журналіста. Витлумачені проблеми сприятимуть переосмисленню підходів до укладання текстів у ЗМІ з акцентуванням уваги на нетрадиційності та атрактивності подання матеріалу.

Особистий внесок здобувача. Відбір та аналіз матеріалу, виклад змісту дослідження, апробацію основних положень дисертаційної роботи в наукових статтях, тезах та доповідях на конференціях дисертантка виконала одноосібно. Опрацювання теоретичних засад досліджуваної проблеми, узагальнення та висновки є результатом самостійної роботи та умовиводів авторки.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати дослідження викладено в доповідях та повідомленнях на *міжнародних конференціях*: VIII, X Міжнародній науково-практичній конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» (м. Кіровоград (нині – м. Кропивницький), 2014, 2016); IV Міжнародній заочній конференції «Розвиток науки у XXI столітті» (м. Харків, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі» (м. Львів, 2016); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Международная журналистика-2017: идея интеграции интеграций и медиа» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна і світ: діалог мов та культур» (м. Київ, 2017); III Міжнародній мультидисциплінарній конференції «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філологічних наук: досвід науковців та освітян Польщі й України» (м. Люблін, Республіка Польща, 2017); XX Міжнародній науково-практичній конференції «Журналістика-2018: стан, проблеми і перспективи» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 2018); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми германського та романського мовознавства» (м. Рівне, 2019); Міжнародній науково-практичній конференції «Мова у світлі класичної спадщини та сучасних парадигм» (м. Львів, 2019); *всеукраїнських конференціях*: V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Культура мови в українському суспільстві» (м. Дніпропетровськ (нині – м. Дніпро), 2016); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку» (м. Вінниця, 2016); XI, XIII Міжвузівській науково-практичній конференції «Підготовка фахівців на шляху до євроінтеграції: проблеми і перспективи» (м. Дніпропетровськ (нині – м. Дніпро), 2017); VIII Всеукраїнській науковій конференції «Сучасні орієнтири філологічної науки» (м. Херсон, 2018).

Публікації. Результати дисертації висвітлено в 24 друкованих працях, 12 з яких надруковано в наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави, 11 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (396 позицій), шести додатків. Подано перелік умовних скорочень, наявних у дисертаційній праці. Загальний обсяг роботи становить 275 сторінок, обсяг основного тексту – 200 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність та наукову новизну теми дослідження, сформульовано мету та завдання, окреслено методологію наукового пошуку, аргументовано теоретичне значення та практичну цінність роботи, вказано джерельну базу аналізу, наведено дані про апробацію роботи та публікації.

У першому розділі **«Стислий масмедійний текст у теоретичному висвітленні»** узагальнено результати дослідження масмедійного дискурсу в дискурсивній матриці української мови, проаналізовано становлення стислого медійного тексту як наукової проблеми лінгвістики, витлумачено мовну компресію як фундаментальний чинник стислого тексту.

Сучасне розуміння масмедійного дискурсу розглянуто з опертям на загальну теорію дискурсу, потрактовану науковцями на основі різних підходів: структурного, функційного, прагматичного, когнітивного, наратологічного тощо. З'ясовано, що дослідники висувають різні ознаки дискурсу як складники його сутності: комунікацію, сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пізнання та осмислення буття, презентацію картини світу. Ураховуючи проаналізовані дефініції та підходи, зазначено, що на сучасному етапі розвитку мовознавства *дискурс* – це цілісний складний процес і продукт мовленнєвої, соціальної та психічної взаємодії між людьми, спрямованої на досягнення певної мети у визначеній прагматичній ситуації, якому властиві лінгвальна й екстралінгвальна структури та різноманітні когнітивно-комунікативні функції.

У зарубіжному та вітчизняному мовознавстві сформовано розгалужену типологію дискурсу: за структурою (Т. А. ван Дейк, Р. Якобсон); функціями, тематичною орієнтацією (Т. Г. Добросклонська); комунікативною зреалізованістю (Ф. С. Бацевич); соціокультурним середовищем (А. М. Приходько); ступенем офіційності спілкування (М. Л. Макаров); дискурс-об'єктами (О. Ф. Русакова). Поєднання підходів таксономії дискурсу увиразнює уявлення про багатоаспектність визначеного явища та дає змогу всебічно аналізувати текст як продукт дискурсу з його лінгвістичними та екстралінгвістичними чинниками.

Масмедійний дискурс витлумачено як сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації, соціально детермінований процес, що передбачає трансляцію на широку аудиторію оцінних смислів (Т. Г. Добросклонська). У суспільстві він виконує низку значущих функцій, покликаних консолідувати соціум та керувати масами, а саме: когнітивну, аксіологічну, конструювальну, комунікативну, інформативну, інтегративну, регулятивну, персуазивну, культурну, гедоністичну.

У таксономії масмедійного дискурсу його розподілено на види насамперед за каналами передавання (дискурс преси, радіо, телебачення, інтернетної мережі), за формою побутування медіатекстів (усний, писемний), за комунікативними сферами (політичний, економічний, науковий, освітній тощо), за когнітивними настановами адресантів (дискурс якісної преси, популярної преси, спеціалізованих видань), за жанровим розмаїттям (новинний, інформаційно-аналітичний, репортажний, есеїстичний, рекламний, PR-дискурс тощо). Специфіка кожного виду накладає свої відбитки на всі етапи та рівні мовленнєвого акту масмедіа: творення тексту, композицію, засоби вираження, сприйняття повідомлення, засоби впливу, тональність спілкування, а сама комунікація набуває характерних особливостей.

Мета, спосіб продукування, структура, функціонування та обіг медіаповідомлень уможливили виокремлення дистинктивних особливостей масмедійного дискурсу. Найістотнішою з них, що вирізняє його серед інших видів і виводить на рівень соціального феномену, можна вважати медіазалежність, тобто залежність від каналу передавання інформації, яка зумовлює особливості мовленнєвого повідомлення та впливає на процес його сприймання реципієнтами через органи чуттів людини, створюючи певну мисленнєво-емоційну картину. До інших важливих дистинктивних особливостей уналежнено реалістичність, мультимодальність, інтердискурсивність, спрямування на широку масову аудиторію, дистантність мовленнєвого акту, динамічність, спектакулярність, інтенсивну експресивність.

Розкрито теоретичні засади дослідження стислого тексту в лінгвістиці та загальну характеристику стислого масмедійного тексту (далі – СМТ) як соціолінгвального явища. Зокрема наголошено, що серед базових студій тексту найбільш значущими для теорії стислого тексту є праці Ш. Баллі, Ф. С. Бацевича, Н. С. Валгіної, В. В. Виноградова, І. Р. Гальперіна, О. Л. Каменської, І. М. Колегаєвої, О. І. Панченко, О. А. Потебні, Т. В. Радзієвської, В. В. Різуна. Крім того, важливими є теоретичні роботи із загального мовознавства, у яких висвітлено теми, безпосередньо пов'язані з причинами появи та функціонування стислих текстів. У працях зазначених науковців витлумачено проблеми мовної економії та надмірності, теорії інформації, теорії комунікації, мовної компресії і редукції, видів компресії та її засобів, процесу стиснення (згорнення) тексту й підходів до нього. Визначено, що з II половини ХХ – початку ХХІ ст. лінгвістичні дослідження стислих текстів обмежено вивченням їхніх окремих жанрів (анотацій, коротких газетних повідомлень, заголовків, телеграм, рекламних текстів, демотиваторів, хештегів, слоганів, твітів тощо). Комплексна наукова розвідка такого лінгвістичного феномену належить О. І. Панченко, за твердженням якої під *стислим текстом* (далі – СТ) розуміють повідомлення, яке об'єктивоване подібно до будь-якого іншого тексту в писемній формі, побудоване через скорочення повного тексту або створене як первісно коротке, призначене за потреби для подальшого розгортання в об'ємніший текст.

Відповідно до загальної теорії тексту (Ф. С. Бацевич, Н. С. Валгіна, В. В. Виноградов, І. Р. Гальперін, Т. В. Радзієвська, В. В. Різун та ін.) СТ властиві самостійність, інтертекстуальність, комунікативно-прагматичний потенціал,

певний набір мовного інструментарію. Формальна, семантична та змістова самодостатність забезпечують йому тематичне та ідейне завершення, що функціонує у власному прагматичному середовищі.

Поряд із фундаментальними категоріями тексту (когезія, цілісність, можливість членування, тривалість, ретроспекція та проспекція, модальність, інтеграція, завершення) особливе значення для СТ має *інформативність*, яку, услід за визначенням Т. А. Єщенко, розуміємо як «здатність адекватного донесення до реципієнта визначеної міри інформації через канал зв'язку». Інформативність у СТ ущільнена, конденсована: у ньому мовна компресія впливає на взаємодію одиниць плану вираження і плану змісту, довжина речень скорочена, згорнена його структура, але водночас смисловий обсяг висловлення залишається сталим.

Аналіз фактичного матеріалу дає змогу стверджувати, що стислість як текстотвірна категорія генерує класифікацію текстів за опозицією «розгорнутий / стислий», що вможливорює аналіз творів у ракурсі «формальна структура / кількість інформації», де співвідношення цих характеристик дає уявлення про рівень інформаційного насичення тексту.

Прагматичні характеристики стислих текстів масмедіа щонайкраще відповідають вимогам сучасного медійного континууму: вони акумулюють на найвищому рівні запитані властивості стислих текстів: короткий обсяг, інформаційне насичення, оригінальність викладу матеріалу, особливу привабливість для реципієнта повідомлення.

Проаналізовано погляди вчених на генезис та роль мовної компресії в лінгвістиці. На їхню думку, мова – економна система, істотною рисою якої є прагнення до компактності та стислості. Мовна компресія як утілення закону мовної економії сприяє лаконічності тексту, збагаченню його неявно вираженими підтекстовими смислами. Під явищем мовної компресії дослідники (І. В. Арнольд, В. Х. Багдасарян, Ю. С. Бернадська, Д. І. Блюменау, Р. А. Будагов, Н. С. Валгіна, В. Г. Гак, Б. П. Дюндик, О. Єсперсен, В. П. Кобков, А. Мартіне, Л. М. Мурзін, О. І. Панченко, Г. Пауль, Є. Д. Поліванов та ін.) розуміють такі лінгвальні трансформації, як усунення певних елементів різних мовних структур, семантичну та структурну перебудову мовних одиниць, згорнення синтаксичних конструкцій до менш складних. Водночас обсяг інформації таких коротких за формою утворень повинен повністю збігатися з початковими повними конструкціями. З огляду на це інформацію можна передавати різною кількістю мовних знаків. Відмінність між некомпресованим і компресованим текстами полягає в меншому обсязі та в змінній текстовій структурі останнього, чому сприяють спеціально утворені або підібрані компоненти. Мовна компресія, за висновками дослідників, може бути зреалізована на різних рівнях: лексичному, граматичному, стилістичному, семантичному та графічному.

Отже, комунікативні особливості масмедійного дискурсу, його дистинктивні та функційні особливості зумовлюють специфіку мовленнєвого акту. Теоретичні трактування проблем стислого тексту хоч і мають спорадичний характер, але відображають основні засади його виникнення й особливості текстотворення. Лінгвістичні трансформації в стислому тексті передбачають

структурне згорнення та інформаційну конденсацію, що засновані на принципах мовної економії, зреалізованих на всіх рівнях мови.

У другому розділі «Лінгвістичні засоби створення стислих текстів українських масмедіа» проаналізовано словотвірні способи й лексичну палітру, властиву стислим масмедійним текстам українськомовного дискурсу, та їхню компресивну значущість; з'ясовано роль граматичних компонентів (морфологічних і синтаксичних) у зменшенні кількісних показників тексту; витлумачено імпліцитні конструкції як чинники ущільнення інформації; визначено графічні засоби як лаконізатори стислого медійного тексту; розглянуто потенціал тропів і стилістичних фігур у згорненні структури та обсягу СМТ.

Проаналізований фактичний матеріал свідчить, що значний компресивний потенціал у СМТ має словотворення:

- різні види композитів: *шпигуноманія, антимайданівець, ленінопад, фітонаворот, філософсько-усміхнений, катер-убивця, хобі-факультет*;
- складноскорочені слова: *Держветфітослужба, нахаббуд, сучукркін*;
- універбати: *соціалка, пільговик, строковик, регіоналка, автоцивілка*;
- аббревіація: *АМКУ, ДСНС, ОДА, ЄББР, НОК, ДНРівець, АТОвець*;
- усичення: *унікал, інста, бот, бус, комп, інет, тін*;
- телескопізми: *пасхонавтика, трампилось, газня, смартани, добробат*;
- субстантивіація: *потерпілий, старенька, вихідний, затриманий, знайомий*.

Структурні особливості універбатів сприяють конденсації змісту словосполучень в одне слово з багатою семантикою, через що зменшують кількісний обсяг тексту.

Лексичні одиниці, що входять до складу СМТ, відіграють провідну роль у згортанні формальної структури та конденсації інформаційного плану повідомлення. Вдалий підбір лексичного наповнення СМТ реалізує прагнення автора до укладання короткого тексту з максимальною конденсацією інформації через мінімальну кількість мовних засобів. Означуване може мати кілька означальних з різною кількістю компонентів, тож завдання продуцента тексту – віднайти не лише означальне, яке найбільше підходить за своїми семантичними, жанровими та експресивними характеристиками, але й те з-поміж них, що враховує вимоги скорочення структури та ущільнення повідомлюваної інформації. Зафіксовано, що найпоширенішими засобами лексичної компресії, які вможливають інформаційну конденсацію та структурне згорнення українськомовних СМТ, є такі:

- іншомовні слова (адаптовані й неадаптовані запозичення та їхні деривати): *клімат-інжиніринг, бренд-войс, стенсіл, call-центр, Brexit, eCommerce-проект, ютубівський, окейний, пофейсбучити, шерити, зафрендити*;
- фразеологізми різного походження, особливо їхні модифікації: *У бабці був кіт і пенсія, яку кіт наплакав* (umoloda.kiev.ua, 29.07.2020); *Хай буде світло!* («Україна молода», №13, 29.01.2014); *Бразилець буде «рвати кігті» з «Шахтаря»* (footballgazeta.com, 16.05.2018); *І ти, Данилич? Екс-президенту «ліплять» справу Щербаня* (pik.ua, 29.03.2013);
- терміни та професіоналізми: *За цей час компанія з нафтотрейдера перетворилася у ритейлера і вийшла за межі АЗК, відкривши кафе WOG CAFE*

формату «сіті» (pravda.com.ua, 31.05.2019); *Противірусні препарати, типу таміфлю, для профілактики вживати не варто, лише коли є симптоми грипу* («Газета по-українськи», №6, 19.01.2016);

– просторіччя: *запроторити, молочка, дулі, швендіати, пунктик*;

– жаргонізми: *вляпатися, облом, договоряк, зашквар, бакси, штука*.

Дослідження СТ масмедійного дискурсу засвідчує нерівномірне їхнє наповнення словами різних частин мови. Зважаючи на те, що іменники як назви предметів та осіб, станів, явищ мають найбільше змістове навантаження в інформаційному просторі, їхній відсотковий показник у СМТ постійно найвищий. Вони домінують у жанрах номінативного характеру: заголовках, назвах рубрик, сторінок, текстах-візитівках, підписах до світлин тощо. Цей показник у них може складати від 55% до 100%. Високу частотність у СМТ також мають дієслова та прикметники, нижчу – числівники, займенники, прислівники. Залежно від змісту тексту, показники цих частин мови можуть змінюватися. Службові частини мови, хоч і складають невисокий відсоток частотності вжитку, мають важливе семантичне навантаження. У представленому нижче стислому тексті з 38 слів іменники складають 36,8%, дієслова – 13,2%, прикметники – 10,5%, прислівники – 2,6%, числівники – 23,7%, службові частини мови – 13,2%: *667 снарядів часів Другої світової війни викопали та знищили на Чернігівщині сапери 8-го навчального центру Держспецтрансспорту. Вибухівку знайшли біля села Часниківка на залізничному перегоні. 1941 року нацисти розгромили тут радянський ешелон з боєприпасами* («Голос України», №63, 07.04.2016).

Синтаксичний рівень компресії СМТ представлений переважно неповними, односкладними, парцельованими, контамінованими реченнями, наприклад: *У свою чергу, 69,61% акцій «Ірпіньмашу» належить «Київському спеціалізованому ремонтно-будівельному товариству», а ще 16,86% – Петру Мельнику* («Україна молода», №138, 25.09.2013); *З гідністю – з полону* («Україна молода», №140, 30–31.10.2015); *Серед причин – високі ціни на цигарки* (Facebook, ст-ка «DW (українською)», 10.11.2017); *У Deutsche Bank виявили пов'язані з Трампом податкові декларації* (Twitter, ст-ка «European Pravda», 28.08.2019); *Розведення в ... «турборежимі»* («День», №198, 30.10.2019); *Мінфін запропонував економити на депутатах. Урізати їх кількість* (pik.ua, 01.07.2014).

Продуценти СМТ нерідко послуговуються реченнями з відокремленням означень, прикладок, обставин, додатків, які є синонімічними до відповідних складних: *У Межівському історико-краєзнавчому музеї відкрили виставку, присвячену Великодню* («Вісті Придніпров'я», 05.04.2016); *Про це повідомляє Ігор Бреус, виконувач обов'язків заступника генерального директора Укрзалізниці* («Газета по-українськи», №95, 27.11.2015); *Зможете досягти свого, незважаючи на протести інших* (tsn.ua, 07.03.2018).

Активно використовуваними засобами стиснення тексту є однорідні члени речення, які зреалізують принцип об'єднання інформації, оскільки вводять до одного речення семантично різні одиниці, які могли б існувати в різних синтаксичних структурах. Більшого ущільнення повідомлення в СМТ досягають за допомогою безсполучникового поєднання однорідних членів або пропуску узагальнювальних слів: *У громадському транспорті, бібліотеках, театрах,*

концертних залах, торговельних мережах тощо з'являться інформаційні плакати («Вісті Придніпров'я», 30.04.2015); У програмі: конкурс, гала-концерт, марш-парад, благодійні концерти, майстер-класи з хореографії та екскурсії для гостей по місту Лева («День», №197–198, 30–31.10.2015).

Згорненню формальної структури тексту слугують вставні та вставлені конструкції. У СМТ зафіксовано прості за структурою вставлені конструкції – слова, словосполучення та прості речення (на відміну від художнього тексту зі вставленими складносурядними, складнопідрядними, складними безсполучниковими реченнями та навіть текстами): *1969 – номер Корній Чуковський (справжнє ім'я – Микола Васильович Корнійчук(ов), знаменитий російський письменник (не лише дитячий!) українського походження, перекладач, літературознавець, публіцист, «вільнодумець» (використовуючи старий вислів), автор нарису «Тарас Шевченко» (1911). Народився 1882 р.* («День», №195, 28.10.2015).

Текстовому стисненню сприяють безсполучникові складні речення, у яких структура скорочена через відсутність сполучників і сполучних слів: *Новий законопроект: пожертвував гроші – заплати нотаріусові* (ТБ, к-л «СТБ», п-ма «Вікна-новини», 18.09.2013); *Оплата частинами – розстрочка без переплат* (реклама магазину «Фокстрот»); *2) Конкурс від «Укрзалізниці»: українцям пропонують вибрати назву експреса* (Facebook, ст-ка «VLASNO.info», 9.03.2018).

Автори повідомлень у ЗМІ прагнуть бути об'єктивними під час передавання інформації, тому активно вживають у СМТ речення з чужим мовленням: пряму мову, непряму мову, цитати. Речення з прямою і непрямою мовою можуть зазнавати певних скорочень своєї структури: *Мер Таврійська: «На місяцях готові працювати по-новому»* («День», №114, 02.07.2017); *Омелян: переговори з ірландським лоукостом Ryanair тривають* (ТБ, к-л «Прямий», п-ма «Репортер», 29.08.2017). Уведення цитат у СМТ нерідко мінімізує кількість використаних мовних засобів, оскільки вможливорює безпосереднє передавання інформації (без переказування її чи додаткових пояснень): *На заклик організаторів мітингувальники прийшли на акцію з білими хризантемами. Квіти покликані символізувати «виключно мирний характер протесту»* («День», №181, 06.10.2015).

Імпліцитні конструкції сприяють виконанню завдань конденсації інформації: вони зменшують структурно-кількісний склад висловлення. А отже, значущу роль у СМТ відіграють пресупозиції та імплікатури, значення яких постають через експліцитно виражені компоненти, а також на основі попереднього досвіду і знань, загальнонаціонального й особистісного спільного для учасників мовленнєвого акту культурного фону, ерудиції, індивідуальної логіки й мислення. Через імплікування компонентів, які видаються учасникам мовленнєвого акту легкими для відтворення, формальна структура СМТ зменшується, а смислова та інформаційна залишаються незмінними.

Прагматизм спонукає авторів використовувати графічні засоби для згорнення структури тексту, а саме:

– умовні буквені скорочення: *зах.* < захід, *трив.* < тривалість (дня), *тел.* < телефон, *з/п* < заробітна плата, *х/ф* < художній фільм;

- буквено-цифрові скорочення: *у 2013-му, 20-те місце, 13-літня, 202-га (річниця), 200-літровий (контейнер), 32-річний, 5-денка*;
- окаяональні скорочення: *Ноб. лаур. < Нобелівський лауреат, ст. м. < станція метро, у гол. рол. < у головних ролях, неспр. < несприятливий (день)*;
- цифрові позначення замість числівників: *15 000 українок, 17 січня, 2018*;
- графічні виділення: *«КАСКАд невдоволення»* («Україна молода», №158, 11–12.12.2015); *«ПАНдемІЧНИЙ ГРИП»* («Український тиждень», №45, 6–12.11.2009); *Принципова умова* («Україна молода», №153, 01.12.2015);
- специфічне застосування розділових знаків: *(САМО)КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ІСТОРІЮ* («Кіно-Театр», №5, 2014); *«Обмежене» вшанування* («Україна молода», №153, 01.12.2015);
- екстралінгвальні засоби: *Я # БЛОГЕР* (ТБ, к-л «СТБ», п-ма «Вікна-новини», 02.03.2018); *Кохання + Мистецтво* («Україна молода», №23, 14–15.02.2014); *☀ Сх. 05.46 Зах. 20.18 Трив. дня 14.32 • Зах. 20.22 Сх. 6.35 Новий місяць 14 серпня* («Вісті Придніпров'я», №62, 06.08.2015);
- продумане розташування тексту на відведеній площі видання.

Стилїстична палїтра СМТ досить цікава. У масмедійному дискурсі чїтко відстежено стилїстичне протирїччя, спричинене дискурсивними завданнями: з одного боку – документалїзм у передаванні інформації, який потребує стриманостї, фактографїчностї, стандартизованостї, а з їншого – прагнення манїпулювати, спрямування на формування запрограмованого ставлення до подїй, а отже – образнїсть, виразнїсть, експресивнїсть мови.

Стилїстичні засоби зреалїзовують семантичну компресїю та сприяють прагматичнїй метї скорочення кїлькїсного складу повїдомлення. Дослїджувана категорїя текстїв продемонструвала багате й розмаїте стилїстичне наповнення – від нейтральної, загальноповживаної, суспїльно-публїцистичної, полїтичної лексики, клїше та шаблонїв до тропїв ї стилїстичних фігур.

Поширення клїше та шаблонїв у СМТ можна пояснити бажанням адресанта зекономити творчі зусилля на пошук нових засобїв вираження та номїнації. Такї мовнї звороти відображають стереотипнї повторюванї явища дїйсностї, вїдомї учасникам комунїкативного акту, а тому швидко впїзнаванї в ньому, що вигїдно ї продуцентовї, ї реципїєнтовї інформації: *катастрофїчна ситуація, їсторичний перелом, громадські активїсти, запекла полїтична боротьба, їнноваційний розвиток країни, посилення співпраці*.

У СМТ прагматичне навантаження тропїв не обмежене лише емоційною, оцїнною ї манїпулятивною функцїями, закладеними адресантом для впливу на емоційно-психїчний стан адресата. За їхнього вживання досягають посиленої семантичної компресїї, оскїльки вони дають змогу уникати довгих описових структур ї невиправданих повторїв, утворюють розширене асоціативне поле, збагачують додатковими відтїнками значень тощо. Найуживанїшими тропами в дослїджуваних текстах є:

- епїтети: *Бананово-коштовний Сїнганур* («Україна молода», №34, 06.03.2014); *Некомфортна лїтература* («День», №207, 13.11.2013);
- метафори: *Пїд зливами свинцю* («Голос України», №111, 24.06.2015); *Небо на замку* («Україна молода», №37, 13.03.2014);

- метонімії: *Львів співає і танцює* («День», №197–198, 30–31.10.2015); *Samsung дотепно висміяв новенький iPhone X в рекламі* (24tv.ua, 06.11.2017);
- літоти: *Держбюджет отримав «мікроскопічну» суму з арештованих мільярдів «сім'ї» Януковича* (Facebook, ст-ка «УНІАН», 04.05.2015); *«Принцип був піщинкою, гвинтиком у розв'язуванні війни»* («День», №114, 02.07.2015);
- гіперболи: *У баби Ганни грошей хоч греблю гати* («Сільська правда плюс», №7, 2015); *Абсолютна свобода!* (рекламний буклет);
- уособлення: *І навіть ваші напої можуть приєднатися до вашої вечірки!* (Instagram, ст-ка «bbc_ua», 23.11.2017); *Посунься, доларе, юань іде* («Україна молода», №154, 02.12.2015);
- оксиморони: *Вибори: нова стара партитура* («Український тиждень», №143, 24–30.10.2014); *Шум тиші* («Україна молода», №204-205, 08-09.11.2013); *Переможець без ... перемоги* («День», №197-198, 30-31.10.2015);
- перифрази: *екс-полонянка Кремля < Надія Савченко* (7dniv.info, 23.06.2017); *леді Ю < Ю. В. Тимошенко* (comments.ua, 19.11.2019); *«вчорашні», «позавчорашні» < представники старого адміністративного апарату* («День», №54, 26.03.2014).

Із-посеред найпоширеніших стилістичних фігур у СМТ зафіксовано:

- інверсії: *У Туреччині розпочалися арешти підозрюваних у причетності до ІД* («День», №195, 28.10.2015); *Через вибух у Малі загинули троє миротворців* (ТБ, к-л «Прямий», п-ма «Репортер», 25.09.2017);
- алюзії: *Гагарін літав! Воїстину літав!* (tsn.ua, 13.04.2015); *ЖЕК пішов, хай живе управитель!* (pravda.com.ua, 22.02.2018);
- антитези: *Кінець історії, історія без кінця* («День», №195, 28.10.2015); *Профіцит реформаторів. Дефіцит платників* («День», №195, 28.10.2015);
- градації: *Сильно. Правдиво. Переконливо* («День», №59, 05.04.2016); *Літало, лилося, палало: сутички під ГПУ у фото* (5.ua, 17.09.2018);
- риторичні запитання: *Патріотизм чи беззаконня?* (ТБ, к-л «ICTV», п-ма «Факти тижня», 29.10.2017); *Жити наполовину?* («Голос України», №43, 10.03.2016);
- зевгми: *Фреймут показала фото з синцями і чоловіком-генпродюсером* (isovasotnya.com, 01.10.2018); *У Києві запускають новий тролейбус – коли і маршрут* (fakty.com.ua, 17.08.2018).

Відповідно до результатів дослідження текстове згорнення в СМТ зреалізують через широке розмаїття лексичних, словотвірних, синтаксичних, морфологічних, стилістичних та графічних засобів, завдання яких – скоротити кількісний обсяг медійного повідомлення, зберігши початковий інформаційний зміст.

У третьому розділі **«Специфічні властивості стислих текстів українського масмедійного дискурсу»** досліджено визначальні характеристики СМТ, витлумачено термін «мультимодальність» та висвітлено її роль у згорненні структури тексту, визначено репрезентацію СМТ у жанровому аспекті, розкрито їхні особливості на телебаченні та в інтернетній мережі, проаналізовано та доповнено види їхніх функцій за прагматичним призначенням, запропоновано термін «медіасервісний текст».

Грунтуючись на аналізові та осмисленні особливостей СТ українського масмедійного дискурсу, можемо відзначити ущільнення інформаційного континууму, досягнутого через побудову *урізаної (спрощеної) інформаційної структури*, наприклад: *Спаринги. «Карпати – «Спліт» (Хорватія) – 1:0 (Васін), «Севастополь» – «Атлантас» (Литва) – 2:1 (Лисенко, Павлов) («Україна молода», №13, 29.01.2014)*. Під час використання такої структури багато СМТ складено з одного-двох речень, до того ж початок речення слугує одночасно заголовком, виділеним напівжирним шрифтом: **1000 гривень виплатить міська рада львів'янам, яким виповнилося 100 років. Таких зараз є 10** («Газета по-українськи», №4, 12.01.2016).

Якщо виникає потреба кардинальної конденсації інформації, то текст моделюють схожим до кліпу або мозаїки: чітку логічну послідовність елементів інформаційної та композиційної структур порушують. Першочергово укладач подає інформацію найбільш вражаючу, а потім хаотично прирощує зміст, намагаючись охопити якомога більшу кількість фактів, ніби викладаючи мозаїку, порушуючи логіко-сміслові зв'язки тексту. Отже, істотною рисою багатьох СМТ є *мозаїчна змістово-композиційна структура*, як, наприклад, у такій замітці: **Колесніченко вивіз сім'ю з Кисва. Нардеп від Партії регіонів Вадим Колесніченко через останні події в Києві вивіз зі столиці свою сім'ю. Про це він розповів на одному з ток-шоу в Криму. «Регіонал» розповів, що пишається законом «Про судоустрій і статус суддів» свого авторства, натомість «євроінтегратори приходять додому, щоб залякати»** («Україна молода», №12, 28.01.2014).

Цілеспрямоване, навмисне та продумане порушення норм сучасної літературної мови в СМТ сприяє певній лаконічній та креативній репрезентації матеріалу, а також має на меті прагматичні завдання додавання інформаційного напруження, семантичного насичення. До таких порушень у СМТ належать:

– аномативне новітнє словотворення: *ART-майдан, smart-освіта, SMS-інформування, ГогольFest, СоюзАгроТрейд, ІнФорУМ, ОперСо, folktronic-проект*;

– нетрадиційне вживання розділових знаків: *(Не)рівні українки: чи потрібна жінкам заборона на роботу за 450 професіями (dyvys.info, 17.07.2017); Туск: Ситуація з мігрантами може загрожувати існуванню ЄС («День», №195, 28.10.2015)*;

– порушення стилістичних норм: *Правоохоронці повертаються на футбольні стадіони, вирішили 14 січня під час наради керівництва Національної поліції та Федерації футболу. Чергуватимуть зі стюардами. Силовиків із матчів забрали перед Євро-2012. Охороняли тільки вхід до спортивних арен* («Газета по-українськи», №6, 19.01.2016); *Уже 18 українських заводів експортують «молочку» на європейський ринок (umoloda.kiev.ua, 30.08.2017)*;

Мультимодальність – одна з категорій сучасних медійних текстів, помітне поширення якої вмотивували, з одного боку, запити реципієнтів на нові способи репрезентації інформації, а з іншого – новітні технології, що вможливили доступність цього явища. Термін *мультимодальний текст* потрактовано, услід за Г. Крессом, Т. ван Ліувенном, Р. Пейдж, Ч. Форсевіллом, як такий, що генерований у певному комунікативному процесі та утворений за допомогою засобів різних семіотичних систем: знаків письма та інших кодів знання (цифри, формули тощо),

типографських засобів, зображення, кольору, звуку, рухомих зображень. Зміст тексту адресат об'єктивує через комплексну взаємодію визначених засобів. Наявність категорії мультимодальності змушує по-новому досліджувати текст, аналізуючи не лише його вербальне наповнення та функційні аспекти, як це переважно практикують, але й той різноманітний набір семіотичних ресурсів, що задіяний для передавання смислів.

У дослідженні аргументовано, що терміни *мультимодальний* та *мультимодальність* потрібно вживати замість поширених у вітчизняному мовознавстві *креолізований* та *креолізація*. Така заміна сприяє уникненню розбіжностей у значеннях із західною лінгвістикою та є запорукою входження до єдиного термінологічного простору, що, своєю чергою, покращить популяризацію української мовознавчої думки на Заході. Це доцільно також для впорядкування прийнятої лінгвістичної термінології, у царині якої на позначення одного явища наразі вживають, окрім *креолізований*, терміни *полікодовий*, *відеовербальний*, *семіотично ускладнений*, *лінгво-візуальний комплекс*, *ізоверб*, *відеовербальний текст*.

Під час дослідження тексти вибірки проаналізовано за опозицією *мономодальний / мультимодальний*. Визначено, що багато стислих текстів українського масмедійного дискурсу є мультимодальними (у відсотковому співвідношенні 33% і 67% відповідно).

До традиційної класифікації жанрів медіатекстів за трьома групами: аналітичні, інформаційні та художньо-публіцистичні (Н. Д. Арутюнова, Д. Х. Баранник, Ф. С. Бацевич, А. Вежбицька, В. Й. Здоровега, М. Н. Кім, О. О. Тертичний та ін.) – додано рекламні, розважальні та інтернет-жанри, які стали невід'ємною частиною сучасного масмедійного дискурсу. Під час аналізу досліджуваних СМТ зафіксовано, що до їхнього корпусу входять такі жанрові різновиди, як:

– *інформаційні*: замітка, звіт, заголовок, хроніка, дайджест, інфографіка, підпис до фото, програма (телебачення, кіно, театру тощо), прогноз погоди, довідка, бліц-опитування, рухомий рядок, порада (рекомендація), текст-візитівка, дос'є, фотогалерея, номінативно-репрезентативний текст, текст-хронотоп, текст-навігатор, акцентуаційний текст;

– *аналітичні*: рецензія, коментар, кореспонденція, рейтинг, огляд ЗМІ, інфографіка, діаграма, анкета, відеоролик;

– *художньо-публіцистичні*: анекдот, усмішка, афоризм, жарт, карикатура, сатиричний коментар, фотожаба, вітання, співчуття;

– *рекламні*: реклама, оголошення, слоган, гасло, заклик, анонс;

– *розважальні*: гороскоп, рецепт, карикатура, тревел-звіт, тест, вікторина, кросворд;

– *інтернет-жанри*: мем, твіт, пін, хештег, інстаграм-повідомлення, статус, пост, міні-блог, відеоролик, новинна стрічка.

У всьому широкому спектрові визначальних категорій масмедійного дискурсу його телевізійний різновид має низку своєрідних властивостей. Екстралінгвальні чинники (екранність, симультанність, безпосередність передавання повідомлення, незворотність, неперервність, лінійність процесу

трансляції, швидкість передавання інформації) вплинули на формування особливих відмінностей СМТ на телебаченні: вони жорстко регламентовані кадром у часі й просторі, тому найкоротші за обсягом, а їхні довші зразки виводять на екран покроково, розчленовуючи дискурс; їх вирізняють порушення мовно-етичних норм. Ці чинники вможливають синхронну репрезентацію на екрані кількох різних за змістом та функціями текстів.

За результатами дослідження СМТ інтернетної мережі з'ясовано, що, крім традиційних медіажанрів (коротка замітка, інфографіка, коментар, дайджест, заголовок, огляд преси тощо), сформувалися власне інтернет-жанри, такі як мем, твіт, піп, хештег, інстаграм-повідомлення, статус, пост, відеоролик, новинна стрічка. Виокремлено кілька прийомів стиснення тексту, типових саме для стислих інтернетних текстів. До них уналежнено: гіпертекстуальність, розчленування дискурсу, інтерактивність, підвищену мультимодальність.

Стислий медіатекст, як соціально-комунікативний конструкт, спрямований на виконання певних функцій, закладених прагматикою спілкування у сфері масмедіа. З опертям на наукові розвідки сучасних дослідників (Є. В. Ахмадулін, Г. С. Мельник) визначено такі функції СМТ: інформаційна, комунікативна, евристична, аксіологічна, онтологічна, семантична, розважальна. Під час аналізу СМТ зафіксовано, що зазначений перелік не враховує низки інших функцій досліджуваного типу текстів у масмедійному дискурсі. Ураховуючи прагматичні особливості СМТ, продовжено перелік та виокремлено такі властиві їм характерні функції, як:

– *номінативно-репрезентативна* (її виконують СМТ, що слугують для називання текстів, рубрик, колонок, учасника обміну інформацією чи змісту номера видання: *Популярні* (fakty.ictv.ua, 16.08.2019); *АРСЕН ВЕНГЕР* головний тренер «Арсеналу» (ТБ, к-н «ICTV», 06.04.2018);

– *акцентуаційна* (її забезпечують СМТ, що надають важливу інформацію, на якій продуценти хотіли б зосередити увагу читача, а особливо ту, яка значуща для створення певних настанов та маніпулювання; укладачі тексту виокремлюють їх графічно: розміщують на окремій площі, виділяють шрифтом іншого кольору та розміру тощо);

– *навігаційна* (реалізована в СМТ, які спрямовують читача на інші інформаційні матеріали: де шукати продовження тексту чи повідомлення, пов'язане за змістом, якою буде наступна передача або яка програма йде наразі на телебаченні тощо: *Закінчення на стор.2* («Експрес», №31, 02–09.08.2018); *ЧИТАЙТЕ ТАКОЖ: Нетаньягу прокоментував інцидент з «хлібом-сіллю» в українському аеропорту* (unp.com.ua, 19.08.2019); *початок на стор.5* («Газета по-українськи», №4, 12.01.2016);

– *локаційна* (її виконують СМТ, що вказують, де саме й о котрій годині відбувається або відбулася та чи та інформаційна подія, тому цей вид СМТ названо *текст-хронотоп*: *11.13 17 жовтня. LIVE* (ТБ, к-л «112Україна», 17.10.2017).

СМТ неоднорідні за функційно-прагматичними властивостями: більша частина чітко втілює медійні функції, а менша представляє тексти, які слугують для організації інформаційного потоку: структурування маси текстів у виданні

або на екрані, а також для роз'яснень, зазначень, різноманітних уточнень, спрямування уваги читача, фокусування або її переадресації. Це спостереження покладено в основу запропонованої класифікації СМТ за прагматичними функціями: *власне медійні СМТ* (такі, що мають жанрові характеристики та яскраво виражені масмедійні функції, наповнені фактуальною і суспільно значущою інформацією) та *медіасервісні СМТ* (такі, що створені для організації та структурування медійного простору, зручності споживачів інформації, естетичності репрезентації матеріалу).

До обігу термінологічної сфери медіалінгвістики введено термін *медіасервісний текст – медійний текст зі згорненою структурою, створений для організації медійного континууму, зручності його сприймання споживачами інформації, атрактивності подання матеріалу, що виконує номінативно-репрезентативні, акцентуаційні, навігаційні або локаційні функції*. До медіасервісних текстів уналежнено номінативно-репрезентативні тексти (текст-візитівка, назви рубрик, сторінок, імена ведучих тощо); акцентуаційні тексти (цитата, ключова ідея тощо); тексти-навігатори (зміст, новинна стрічка, зазначення); тексти-хронотопи.

Отже, специфіка СМТ виражена у скороченні інформаційної та композиційної структур, цілеспрямованому порушенні норм літературної мови, використанні засобів різних семіотичних систем в одному текстовому полотні (мультиmodalності). Стислі тексти в масмедійному дискурсі репрезентовані всією палітрою жанрових різновидів та виконують широкий спектр функцій. Серед них виокремлено не досліджувані раніше номінативно-репрезентативну, акцентуаційну, навігаційну, локаційну функції, які зреалізовано в медіасервісних текстах.

ВИСНОВКИ

У сучасній дискурсивній матриці української мови масмедійний дискурс посідає чільне місце через значущість своєї ролі в суспільстві. Дискурс визначено як складне комплексне соціокомунікативне явище, що охоплює адресата й адресанта повідомлення, процес мовленнєтворення, екстралінгвальні чинники спілкування, соціальний контекст та культурно-ідеологічний фон, канал комунікації, особливості поширення і сприйняття інформації. Текст витлумачено як складову частину дискурсу, що відображена опозицією «частина / ціле».

Медійний дискурс – один зі складних і багатогранних різновидів дискурсу, що поєднує велику кількість позамовних інтегральних компонентів, без яких не може функціонувати. Він виконує низку значущих функцій у суспільстві, зокрема когнітивну, ціннісну, конструювальну, комунікативну, інформативну, регулятивну, персуазивну, інтегративну, культурну, гедоністичну тощо.

Стислий текст як лінгвістичний феномен став об'єктом наукових розвідок у II половині XX ст. Теоретичні засади його студювання закладено в працях з вивчення тексту, мовної економії та компресії, теорії інформації. Основним чинником стиснення тексту є мовна компресія – явище, під час якого для передавання певного обсягу інформації послуговуються лаконічними мовними одиницями, котрі мають однакове інформаційне навантаження зі схожими

повними, розгорнутими формами. Стислий текст за своєю формальною структурою коротший, ніж він міг би бути без застосування прийомів мовної компресії. Такий вид тексту є результатом цілеспрямованої діяльності його продуцента, а саме використання різноманітних прийомів і засобів спрощення структури тексту та конденсації інформації. Він зберігає загальні текстові категорії, як-от: когезію, цілісність, тривалість, модальність, самостійність, інтертекстуальність, комунікативно-прагматичний потенціал, завершення, певний набір мовного інструментарію, але кондесована інформативність та структурне згорнення вможливають його вналежнення до окремого різновиду. Стислість, визначена як текстотвірна категорія, дає змогу класифікувати тексти за опозицією «розгорнутий / стислий», тобто аналізувати співвідношення «формальна структура / кількість інформації», яке увиразнює інформаційне насичення тексту.

Мовна компресія є одним з основних текстотвірних і функційних чинників стислих текстів українських масмедіа – особливих мовних творів, що з'явилися внаслідок реалізації природних законів економії мови та прагнення людини спростити процес поширення інформації. У роботі описано та систематизовано багатство лінгвістичних засобів компресії СМТ: графічних, морфологічних, синтаксичних, лексичних, семантичних, стилістичних.

Поширеними є словотвірні засоби, серед яких у СМТ зафіксовано різні види складання основ, складноскорочені слова, універбати, абрєвіацію, усічення, телескопізми, субстантиви, які сприяють стисненню формальної структури мовної одиниці та конденсації смислів поширених словосполучень в один семантично багатий універбат.

З лексичного багатства нашої мови творці СМТ надають перевагу економним, кількісно коротким та інформаційно насиченим мовним одиницям. До найпоширеніших засобів лексичної змістової та структурної компресії в СТ українських ЗМІ уналежнено іншомовні слова (адаптовані та неадаптовані запозичення), фразеологізми різного походження, а особливо їхні модифікації, терміни та професіоналізми, просторіччя, жаргонізми. Більшість таких лексичних одиниць за своєю семантикою схожі до словосполучень та речень, що вможливує ущільнення змістового плану повідомлення.

Серед морфологічних засобів наповнення СМТ найуживанішими є іменники: їхній показник у таких текстах найвищий, що можна пояснити змістовим навантаженням та значною кількістю жанрів, які базуються на їхньому використанні (заголовки, назви рубрик, тексти-візитівки, інфографіка, підписи до світлин тощо). Другу позицію за частотністю займають дієслова та прикметники, далі – числівники, прислівники, займенники. Службові частини мови, хоч і демонструють найменшу кількість знаків у структурі тексту, але виконують важливе смислове навантаження.

На синтаксичному рівні компресію зреалізують переважно через неповні, односкладні, контаміновані та парцельовані речення. Об'єднанню інформації в одну стислу структуру (за кількісним значенням коротшу, ніж розгорнута) слугують однорідні члени речення, вставні та вставлені конструкції, відокремлені члени речення. До синтаксичних компактних структур також уналежнено одиниці з безсполучниковим зв'язком між членами речення та частинами складних

речень. Залучення чужого мовлення сприяє уникненню пояснювальних компонентів у змісті тексту, тому в досліджуваних СМТ багато речень із прямою та непрямою мовою, цитат. У таких моделях простежено скорочення структури.

Важливим чинником згорнення формальної структури стислого тексту в масмедійному дискурсі є графічні засоби: загальноприйняті умовні буквені скорочення та позначення з різних галузей знань і сфер людської діяльності, буквено-цифрові скорочення, оказіональні скорочення, цифрові позначення чисел замість числівників, графічні виділення, специфічне застосування розділових знаків, екстралінгвальні засоби, продумане розташування тексту на відведеній площі видання.

Семантична компресія в СТ українських масмедіа забезпечена не лише на структурному рівні мови, явно вираженому, але також і на імпліцитному, коли інформацію, закладену адресантом, висновковують з асоціацій, життєвого досвіду, набутих знань, загального й особистого культурного, політичного, національного фону. За мінімумом вербально виражених мовних одиниць приховано різну кількість пресупозицій та імплікатур, які насичують інформаційний план повідомлення.

Стилістичне забарвлення українськомовних СМТ досить різноманітне – від нейтральної лексики, кліше та шаблонів до тропів і стилістичних фігур, що спричинено дискурсивними завданнями. Прагматичне навантаження тропів і стилістичних фігур у СМТ полягає в їхньому емоційно-психологічному впливові та оцінній функції (завдяки цьому підвищують виразність тексту та його запам'ятовування), а також у досягненні інтенсивнішої компресії змісту порівняно зі стилістично нейтральною лексикою. У досліджуваних текстах зафіксовано активне використання таких тропів, як епітет, метафора, метонімія, літота, гіпербола, уособлення, оксиморон, перифраз, а також стилістичних фігур – інверсії, алюзії, антитези, градації, зевгми, риторичних запитань.

На основі аналізу та осмислення особливостей стислих текстів українського масмедійного дискурсу визначено такі види їхньої структури: 1) урізана (або спрощена) інформаційна; 2) мозаїчна змістово-композиційна. Вони дають змогу укладачам скоротити обсяг тексту, зосередивши увагу на найактуальнішій інформації.

Стиснення кількісного складу СМТ досягають за умови застосування продуманого та цілеспрямованого порушення мовних норм: граматичних, пунктуаційних, стилістичних, – що сприяє лаконічному поданню матеріалу та атрактивності його для споживача інформації.

Мультимодальність – одна із провідних характеристик СМТ, заснована на використанні позалінгвальних засобів (кольору, різних видів шрифтів, зображення, звуку, відео тощо) для створення семантично наповнених і водночас структурно коротких повідомлень. Мультимодальна інтеграція в СМТ сприяє не лише їхній експресивності та візуальній привабливості, але й розширює семантичну структуру, залучає увагу реципієнта, робить його співавтором тексту. Обґрунтовано, що терміни *мультимодальний* та *мультимодальність* можуть заступити поширені у вітчизняному мовознавстві *креолізований* та *креолізація*. Це сприятиме уникненню розбіжностей у термінологічних значеннях із західною

лінгвістикою, а також входженню до єдиного термінологічного простору, що покращить популяризацію української мовознавчої думки у світі.

Стислі тексти на телебаченні, крім рис, властивих усім СМТ, відрізняють підвищений ступінь конденсації інформації, згорнення структури, порушення мовно-етичних норм, що дає змогу синхронно виводити на екран кілька різнохарактерних за змістом та функціями текстів. Масмедійний стислий текст українськомовного інтернетного сегменту має низку властивостей, спільних для всіх видів таких текстів, але можливості інформаційних технологій додали йому специфічних ознак: гіпертекстуальності, членування, мультимодальності, інтерактивності. Основною причиною поширення СМТ в інтернетній мережі є їхня прагматична привабливість, виражена коротким обсягом та високою щільністю конденсації інформації.

Визначальними функціями СМТ є інформаційна, комунікативна, евристична, аксіологічна, онтологічна, семантична, розважальна, номінативно-репрезентативна, акцентуаційна, навігаційна. Витлумачено відмінність у прагматичному призначенні СМТ відповідно до їхніх функцій та запропоновано ввести до наукового обігу мовознавства термін «медіасервісний текст» – медійний текст зі згорненою структурою, створений для організації медійного континууму, зручності його сприймання споживачами інформації, атрактивності подання матеріалу, що виконує номінативно-репрезентативні, акцентуаційні, навігаційні або локаційні функції. Під час дослідження виокремлено такі медіасервісні тексти: номінативно-репрезентативні, акцентуаційні, тексти-навігатори, тексти-хронотопи.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в науковому обґрунтуванні в межах лінгвістичної парадигми вимірювання текстів на засадах структурно-функційного підходу, інформаційної ємності лінгвальних та екстралінгвальних знаків тексту, дослідженні трансформацій вихідних мовних одиниць, які зумовлюють зростання нелінійності та збагачують засоби плану вираження стислого тексту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Праці в наукових фахових виданнях України

1. Мірошниченко І. Г. Лексико-граматичні засоби створення стислого тексту (на матеріалі українських мас-медіа). *Наукові записки Кіровоградського педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2014. Вип. 128. С. 251–255.

2. Мірошниченко І. Г. Синтаксичні засоби створення стислого тексту (на матеріалі українських мас-медіа). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2015. Вип. 55. С. 161–163.

3. Мірошниченко І. Г. Пресупозиції та імплікатури як засоби стиснення тексту в українському мас-медійному дискурсі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Мовознавство»*. 2015. № 11. Том 23. Вип. 21 (2). С. 85–89.

4. Мірошніченко І. Г. Фразеологічні одиниці як засоби компресії стислого мас-медійного українського тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 59. С. 141–143.

5. Мірошніченко І. Г. Стислі тексти українських мас-медіа у функціонально-жанровому аспекті. *Наукові записки Кіровоградського педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2016. Вип. 145. С. 632–636.

6. Мірошніченко І. Г. Мовна компресія як чинник функціонування стислого тексту. *Український смисл*. 2016. С. 220–229.

7. Мірошніченко І. Г. Жанр інфографіки у мас-медійному дискурсі як стислий мультимодальний текст. *Лінгвістика. Лінгвокультурологія*. 2017. Т. 11. С. 70–80.

8. Мірошніченко І. Г. Порухення мовних норм як засіб стиснення структури та змісту медіатексту. *Південний архів. Філологічні науки*. 2018. Вип. LXXIII. С. 212–215.

9. Мірошніченко І. Г. Тропи як засоби лаконічності та виразності в стислих текстах українських мас-медіа. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2018. Вип. 34. Том 1. С. 61–65.

10. Мірошніченко І. Г. Стислий текст у мас-медійному дискурсі україномовного сегменту Інтернет-мережі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 5 (73). С. 46–49.

11. Мірошніченко І. Г. Види стислих текстів сучасних українських мас-медіа за функційно-прагматичним призначенням. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 43. Т. 4. С. 155–158.

12. Мірошніченко І. Г. Прагматичні особливості стилістичних фігур у стислих текстах українського мас-медійного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. № 13. Том 1. С. 83–87.

Праці в наукових періодичних виданнях інших держав

13. Miroshnychenko I. H. Mass-media Title as Compressed Text. *Znanstvena misel journal*. Ljubljana. 2017. № 5. Vol. 2. P. 26–28.

Праці в інших наукових виданнях

14. Мірошніченко І. Г. Сучасні підходи до типології мас-медійного дискурсу. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку*: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12–13 жовтня 2016 р.). Вінниця, 2016. С. 227–231.

15. Мірошніченко І. Г. Графічні засоби побудови стислого тексту в українському медіадискурсі. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 27. С. 148–152.

16. Мірошніченко І. Г. Особливості стислих текстів в україномовному мас-медійному дискурсі. *International research and practice conference «Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and*

educationalists of Poland and Ukraine» : Conference Proceedings, April 28–29 2017. Lublin, 2017. P. 211–215.

17. Мірошніченко І. Г. Сжатость как актуальная черта современного медиатекста. *Журналістыка-2018: стан, праблемы і перспектывы* : матеріялы 20-й Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 15-16 ліст. 2018 г. / рэдкал. : В. М. Самусевіч (адк. рэд.) і інш. Мінск : БДУ, 2018. С. 361–364.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

18. Мірошніченко І. Г. Лінгвопрагматичні особливості абрєвіатур у стислих текстах українського мас-медійного дискурсу. *Развитие науки в XXI веке* : сборник публикаций Научно-информационного центра «Знание» по материалам IV Международной заочной науч.-практ. конф. (Харьков, 24 апреля 2015 г.). Харьков, 2015. С. 106–110.

19. Мірошніченко І. Г. Еліптичні неповні речення як засоби стиснення мас-медійного тексту. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації* : матеріали всеукр. наук. конф. (м. Дніпропетровськ, 4–5 квітня 2015). Частина II. Дніпропетровськ, 2015. С. 173–174.

20. Мірошніченко І. Г. Стислий текст в українському медійному дискурсі і його основні лінгвальні ознаки. *Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України* : матеріали V Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 31 березня – 1 квітня 2016). Дніпропетровськ, 2016. С. 90–93.

21. Мірошніченко І. Г. Щодо поняття мас-медійного дискурсу в сучасному мовознавстві. *Мова і засоби масової комунікації на сучасному історичному етапі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9–10 вересня 2016 р.). Львів, 2016. С. 56–61.

22. Мірошніченко І. Г. Лінгвістичні характеристики стислого тексту. *Україна і світ: діалог мов та культур* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29–31 березня 2017 р.). Київ, 2017. С. 226–228.

23. Мірошніченко І. Г. Функційна спрямованість мас-медійного дискурсу. *Підготовка фахівців на шляху до євроінтеграції: проблеми та перспективи* : матер. XI міжвузівської наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 2017 р.). Дніпропетровськ, 2017. С. 76–78.

24. Мірошніченко І. Г. Усічені слова як засіб стиснення формальної частини мас-медійного тексту. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 23–24 лютого 2018 р.). Одеса, 2018. С. 108–110.

АНОТАЦІЯ

Мірошніченко І. Г. Стислий текст в українському масмедійному дискурсі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. – Дніпро, 2020.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню стислих текстів українського масмедійного дискурсу, які є поширеною одиницею сучасної комунікації через свої прагматичні характеристики: короткий обсяг, швидке запам'ятовування, візуальну та когнітивну атрактивність.

Схарактеризовано стислий медійний текст як комунікативне явище, у якому мовну компресію зреалізовано через застосування різних мовних засобів: графічних, морфологічних, синтаксичних, лексичних, семантичних, стилістичних. До постійних ознак стислого медіатексту уналежнено підвищене інформаційне насичення, згорнену структуру повідомлення, наявність засобів мовної компресії. Виявлено такі специфічні провідні характеристики стислих медіатекстів, як урізана інформаційна та мозаїчна змістово-композиційна структури, порушення мовних норм (словотвірних, пунктуаційних, стилістичних), мультимодальність. Проаналізовано жанрову репрезентацію стислих масмедійних текстів, що охоплює інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні, рекламні, розважальні види, серед яких виокремлено власне інтернетні жанри. Досліджено їхні окремі риси на телебаченні та в інтернетній мережі. Запропоновано ввести до наукового обігу термін «медіасервісний текст» та визначено жанрові різновиди таких текстів і їхні функції.

Ключові слова: стислий текст, стислий медійний текст, медіасервісний текст, масмедійний дискурс, мовна компресія, засоби мовної компресії.

АННОТАЦИЯ

Мирошниченко И. Г. Сжатый текст в украинском массмедийном дискурсе. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 – украинский язык. – Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара. – Днепр, 2020.

Диссертация посвящена комплексному исследованию сжатых текстов украинского массмедийного дискурса, которые стали распространённой единицей современной коммуникации благодаря своим прагматическим характеристикам: краткому объёму, быстрой запоминаемости, визуальной и когнитивной атрактивности.

Сжатый медиатекст охарактеризован как коммуникативное явление, в котором языковая компрессия реализуется при помощи употребления различных средств языка: графических, морфологических, синтаксических, лексических, семантических, стилистических. К постоянным свойствам сжатого медиатекста относятся повышенная информационная насыщенность, сокращённая структура сообщения, наличие средств языковой компрессии. Выявлены такие специфические ведущие характеристики сжатых медийных

текстов, как урезанная информационная и мозаичная содержательно-композиционная структуры, нарушение языковых норм (словообразовательных, пунктуационных, стилистических), мультимодальность. Проанализирована жанровая репрезентация сжатых массмедийных текстов, в которую входят информационные, художественно-публицистические, развлекательные, рекламные виды, среди них выделены собственно Интернет-жанры. Исследованы отличительные черты текстов, функционирующих на телевидении и в сети Интернет. Предложено ввести в сферу научного употребления термин «медиасервисный текст», определены жанровые разновидности таких текстов и их функции.

Ключевые слова: сжатый текст, сжатый медийный текст, медиасервисный текст, массмедийный дискурс, языковая компрессия, средства языковой компрессии.

ABSTRACT

Miroshnychenko I. H. Compressed Text in Ukrainian Mass Media Discourse. – Manuscript.

Thesis for Candidate Degree of Philological Sciences, Speciality 10.02.01 "Ukrainian Language". – Oles Honchar Dnipro National University. – Dnipro, 2020.

The dissertation deals with the research of compressed text in the Ukrainian mass media discourse. Compressed texts are widespread units of modern mass media communication due to their pragmatic characteristics: they reduce the time to read a message, facilitate fast memorization, and increase visual and cognitive attractiveness. Compressed text as a communicative phenomenon appears due to the existence of language compression, which is implemented in it at structural and semantic levels. It contributes to the concise structure and laconic information. The category of information, which is subject to some condensation by means of language compression is of particular importance for this type of a text. The level of information condensation is a factor of brevity that allows classifying texts on the criterion "expanded / compressed", "normalized compressed / forced compressed". We attribute the increased information saturation, the reduced structure of the message, the presence of means of language compression to the constant characteristics of a compressed media text.

Reduction of structure is reached by the use of means of language compression at various levels of language: graphic, morphological, syntactic, lexical, semantic and stylistic. The study proved the high efficiency of using word-forming techniques for the formation of semantically capacitive structures. Compound words, univertation, acronyms, shortenings, telescopic words, and substantivization were recorded in compressed media texts.

An important factor in text compression is the careful selection of lexical units for a message: text formation requires the selection of semantically rich and structurally short lexemes. According to the results of the study, the words of a foreign origin (loans, adapted and unadapted borrowings and their derivatives), idioms of various origins, and especially their modifications, terms and professional words, slang contribute to the solution of this problem in the compressed texts of the media discourse.

Text volume reductions are achieved through decline of syntactic structures. Incomplete, elliptical, one-member (there are nominative, impersonal, definite, indefinite, infinitival among them), parcelled sentences in compressed media texts were considered. The unification of information into one quantitatively short construction is made by homogeneous parts of a sentence, adjective and adverbial phrases, detached and parenthetical constructions. The conjunctions and linking words can be avoided in compound and complex sentences of the compressed mass media texts to minimize the syntactic structure. The sentences with direct and indirect speech, quotations are observed in the studied texts, and their represented models undergo the elimination of certain components (as usually, introductory verbs) in their structures.

It is concluded that compression of the volume of media texts is done not only at the formal-structural, explicitly expressed level, but also at the implicit one. The role of presuppositions and implicatures in the forming of text information richness is analyzed in the paper.

The stylistic palette of the compressed texts of the Ukrainian media discourse covers a wide range of means: from neutral vocabulary, clichés to tropes and stylistic figures, which is predetermined by discursive tasks. The tropes and stylistic figures are not only means of expressiveness, but also provide semantic density of the texts, increasing the information level.

While researching the compressed media texts, their leading characteristics were revealed, such as reduced information structure and mosaic text composition structure. Violation of language standards is a common means of reducing the structure. The word-forming, grammatical, punctuation, stylistic norms were broken in the studied texts for shorting the volume of the text structure and affecting their aesthetic design. Most of the compressed texts under the study are multimodal, combining means of multiple semiotic systems according to used information channel.

Compressed media genres are represented by a rich genre palette: informational, analytical, fiction-publicistic, advertising, entertaining types, among which the Internet genres are distinguished.

It is concluded that the rich multimodality, hypertextuality, discourse fragmentation and interactivity are the main distinctive features of the compressed texts on the Internet and television.

As a result of the analysis of the compressed media texts functions, it is suggested to introduce the term "media service text" into the sphere of linguistics usage – the one that has own functional and pragmatic purposes: it serves for organization of the information continuum, simplifies the search for materials in the publications, makes attractiveness and convenience for their consumers. The media service texts are represented by accentuating texts (quote, key idea, etc.); nominative-representative texts (text-business card, names of columns, pages, names of presenters, etc.); navigator texts (contents, directions); chronotope texts.

Keywords: compressed text, compressed media text, media service text, mass media discourse, language compression, means of language compression.

Мірошниченко Ірина Григорівна

Стислий текст в українському масмедійному дискурсі

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Відповідальний за випуск:
доктор філологічних наук, професор Шепель Юрій Олександрович,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Підписано до друку 11.08.2020 р.
Формат 60 84/16. Авт. арк. 1,0.
Тираж 100 пр. Зам. № 0 1173

Видано та надруковано в ТОВ "Роял Принт",
вул. Ларіонова, 145, м. Дніпро, 49052
тел. (056) 794-62-04(05)

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 4766 від 04.09.2014